

Kamusal Bilgi Alanı Manifestosu

Kamusal Bilgi Alanı Manifestosu, Avrupa Kamusal Bilgi Alanı Tematik Ağı COMMUNIA bağlamında hazırlanmıştır.

Önsöz

Kitap, yalnızca bir kitap olarak yazara aittir, ama düşünce olarak –kelimeler o kadar engin değildir- insanlığa aittir. Bütün zihinler bunda söz sahibidir. Eğer yazarın hakkı ve insan ruhunun hakkı olmak üzere iki haktan biri feda edilecek olsaydı, yazarın hakkının feda edilmesi gerekirdi, çünkü bizim tek önceliğimiz halkın çıkarıdır ve halkın çıkarı her şeyden önce gelmelidir. (Victor Hugo, *Discours d'ouverture du Congrès littéraire international de 1878*, 1878)

"Pazarlarımız, demokrasimiz, bilimimiz, ifade özgürlüğü geleneklerimiz ve sanatımız, telif haklarıyla korunan bilgi malzemelerinden çok, kullanımı serbest malzemelerden oluşan bir Kamusal Bilgi Alanı'na muhtaçtır. Kamusal Bilgi Alanı, iyi olan ne varsa telif hakkı koruması altına alındıktan sonra geriye kalan işe yaramaz artıklardan ibaret değildir. Kamusal Bilgi Alanı, kültürümüzün yapı taşlarını çıkardığımız yerdir. O, aslında, kültürümüzün büyük bir parçasıdır." (James Boyle, *The Public Domain*, s.40f, 2008)

Kamusal Bilgi Alanı, telif hakkı koruması altında olmadığı için ya da telif hakkı sahipleri bu engelleri kaldırmaya karar verdiği için, genellikle telif hakkı korumasına tabi kullanım ya da yeniden kullanıma ilişkin bütün kısıtlamaların kaldırıldığı bilgi sermayesidir. Paylaşılan bilgilerimizle ve kültürümüzle ifade edilen, öz-anlayışımızın temelidir. Yeni bilgilerin ve yeni kültürel eserlerin ham maddesidir. Kamusal Bilgi Alanı, bu hammaddelerin neredeyse sifıra yakın yeniden üretim maliyeti ile kullanılabilmesini ve toplumun bütün üyelerinin bu hammaddeyi geliştirebilmesini sağlayan koruyucu bir işlev rolünü üstlenir. Sağlıklı ve etkin bir Kamusal Bilgi Alanının varlığı, toplumlarımızın sosyal ve ekonomik refahı için son derece gereklidir. Kamusal Bilgi Alanı, eğitim, bilim, kültürel miras ve kamusal bilgiler alanında önemli bir rol oynamaktadır. Sağlıklı ve etkin bir Kamusal Bilgi Alanı, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 27. Maddesi, 1. Fıkrasında yer alan ilkelerden ("Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.") dünyadaki herkesin yararlanabilmesini sağlamak için gerekli ön koşullardan birini oluşturmaktadır.

Sayısal ağ tabanlı bilgi toplumu, Kamusal Bilgi Alanı Kamusal Bilgi Alanı konusunu, telif hakları tartışmasının ön saflarına taşımış bulunmaktadır. Kamusal Bilgi Alanı korumak ve güçlendirmek için, bu gerekli kaynağın yapısı ve görevi hakkında sağlam ve çağdaş bir anlayış geliştirmemiz gerekmektedir. Bu Kamusal Bilgi Alanı Manifestosu, Kamusal Bilgi Alanı kavramını tanımlamakta ve 21. yüzyılın başlangıcında sağlıklı bir Kamusal Bilgi Alanı için gerekli ilkeleri ve kuralları ana hatlarıyla özetlemektedir. Bu manifestoda Kamusal Bilgi Alanı, diğer fikri mülkiyet hakları hariç olmak üzere (patent ve ticari marka gibi) yalnızca telif hakları kanunu bağlamında değerlendirilecek ve telif hakları kanunu ise telif hakları kapsamındaki ekonomik ve manevi haklar ile (komşu haklar ve veritabanı hakları da dahil olmak üzere) diğer ilişkili hakları kapsayacak şekilde en geniş açıdan anlaşılmalıdır. Bu nedenle bu belgenin geri kalanında, telif hakları, bu hakların hepsini kapsayan genel bir terim olarak kullanılacaktır. Bunun yanı sıra, "eserler" terimi, veri tabanları, gösteriler ve kayıtlar da dahil olmak üzere yukarıda tanımlanan ve telif hakları kapsamında korunan bütün materyalleri kapsamaktadır. Aynı şekilde "yazar" terimi de, fotoğrafçıları, prodüktörleri, yayıncıları, ressamı ve oyuncularını içine almaktadır.

21.Yüzyılda Kamusal Bilgi Alanı

Bu Manifesto'da dile getirilen ve amaçlanan, Kamusal Bilgi Alanı, telif hakkı koruması olmadan kullanılabilen kültürel malzemeler olarak tanımlanmaktadır. Resmen Kamusal Bilgi Alanında yer alan eserlere ek olarak, pek çok açıdan Kamusal Bilgi Alanı gibi işleyen özel olarak oluşturulmuş bir ortak alan yaratılarak cömert koşullar altında bireyler tarafından gönüllü olarak paylaşılan çok değerli eserler de vardır. Ayrıca, bireyler, adil ve dürüst kullanım ve telif hakları içerisinde yeralan istisnalar ve kısıtlamalar ile telif haklarıyla korunan pek çok eseri de kullanabilmektedir. Kendi kültürümüze ve kültürel mirasımıza erişimi arttıran bu kaynakların hepsi son derece önemlidir ve toplumun, paylaşılan bilgilerimiz ve kültürümüzden tam olarak faydalanabilmesi için hepsinin etkin bir biçimde korunması gerekmektedir.

Kamusal Bilgi Alanı

Yapısal Kamusal Bilgi Alanı, Kamusal Bilgi Alanı kavramının özünü oluşturur ve mevcut kanunlar tarafından getirilen telif hakkı kısıtlamaları olmadan kullanılabilen paylaşılmış bilgilerimiz, kültürümüz ve kaynaklarımızdan oluşur. Yapısal Kamusal Bilgi Alanı, özellikle iki farklı malzeme ya da eser sınıfından oluşmaktadır:

1. **Telif hakları koruması sona ermiş yazarların eserleri.** Telif hakkı, yazarlara tanınan geçici bir haktır. Bu geçici koruma sona erdiğinde, bütün yasal sınırlamalar da ortadan kalkar. Bazı ülkelerde bu durum yazarın daimi manevi haklarına bağlı olarak değişir.
2. **Telif hakkı korunması altında olmayan temel ortak bilgi alanı.** Özgün eser olarak değerlendirilmediği için telif hakkıyla korunmayan eserler veya bu tür bir korumadan hariç tutulmuş eserler (örneğin bir eserde nasıl tanımlandığına, açıklandığına, anlatıldığına veya işlendiğine bakılmaksızın, veriler, gerçekler, fikirler, prosedürler, süreçler, sistemler, operasyon yöntemleri, kavramlar, prensipler ve/veya keşifler ile yasalar ve adli ve idari kararlar). Temel ortak alan, toplumlarımızın işleyişinin kısıtlı bir süre için de olsa herhangi bir şekilde yasal sınırlamalar altında ezilmesinin engellenmesi açısından çok önemlidir.

Yapısal Kamusal Bilgi Alanı, telif haklarıyla korunan yazarların haklarına zaman içinde bir denge getirmiştir ve toplumlarımızın kültürel belleği ve bilgi tabanı için gereklidir. 20. Yüzyılın ikinci yarısında, burada belirtilen iki unsur, telif hakkı süresinin uzatılması ve yasal koruma amaçlı telif hakkı korumasına benzer yeni rejimlerin getirilmesi nedeniyle giderek zorlanmıştır.

Gönüllü Ortak Alanlar ve Kullanıcı Yetkisi

Kamusal Bilgi Alanının yapısal temeline ek olarak, bireylerin telif hakkı koruması altında olan eserlerle serbestçe etkileşim içine girebilmesini sağlayan başka önemli kaynaklar da vardır. Bu kaynaklar, telif haklarının, toplumun belli ihtiyaçlarına ve yazarların gönüllü tercihlerine müdahale etmesini engellemeyecek, mevcut kültür ve bilgilerimiz için bir "nefes alma alanı"ni temsil eder. Bu kaynaklar, telif haklarıyla korunan eserlere erişimi arttırlarken, bazıları bu erişimi, belli kullanım biçimleri için koşullara bağlı hale getirmekte veya belli kullanıcı sınıflarının erişimini kısıtlamaktadır:

1. **Hak sahiplerince gönüllü olarak paylaşılan eserler.** Yaratıcılar, eserlerinin kullanımına ilişkin kısıtlamaları ya kendileri ücretsiz lisans vererek ya da eserlerini başkalarının da

hiçbir kısıtlama olmadan kullanılabilmesi için diğer yasal araçlardan faydalanarak veya eserlerini Kamusal Bilgi Alanında sunarak kaldırabilirler. Ücretsiz lisanslama tanımları için, ücretsiz yazılımların tanımına <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html> adresinden, ücretsiz kültürel eserlerin tanımına <http://freedomdefined.org/Definition> adresinden ve açık bilgi tanımına <http://opendefinition.org/1.0/> adresinden ulaşabilirsiniz.

2. **Adil ve dürüst kullanma, telif haklarına getirilen istisnalar ve kısıtlamalar sonucu oluşturulmuş kullanıcı yetkileri.** Bu yetkiler, Kamusal Bilgi Alanının ayrılmaz bir parçasıdır. Bunlar, temel sosyal kurumların düzgün işlemlerini sağlayarak ve özel ihtiyaçları olan bireylerin sosyal katılımına olanak vererek paylaşılan kültürümüze ve bilgilerimize yeterince erişebilmelerinin mümkün olmasını sağlar.

Kamusal Bilgi Alanı, eserlerin gönüllü paylaşılması, adil ve dürüst kullanma ve telif hakları içerisinde getirilen istisnalar ve kısıtlamaların hepsi, tüm toplumun yararlanması için yenilik ve kültürel katılıma olanak vermek amacıyla, herkesin paylaşılan kültüre ve bilgilere erişebilmesini sağlamak için önemli katkılarda bulunur. İşte bu nedenle Kamusal Bilgi Alanının hızlı teknolojik ve sosyal değişimlerin yaşandığı bu dönemdeki kilit rolünü yerine getirmeye devam edebilmesi için her iki biçiminde de varlığını etkin biçimde sürdürmesi önemlidir.

Genel İlkeler

Hızlı teknolojik ve sosyal değişimlerin yaşandığı bir dönemde, Kamusal Bilgi Alanı, kültürel katılım ve sayısal yenilik alanında temel bir görevi yerine getirmektedir ve bu nedenle Kamusal Bilgi Alanının varlığı etkin bir biçimde sürdürülmelidir. Kamusal Bilgi Alanının etkin bir biçimde sürdürülebilmesi için bir dizi genel ilkenin göz önünde bulundurulması gerekir. Aşağıdaki ilkeler, Kamusal Bilgi Alanına dair anlamlı bir anlayış geliştirip bunu sürdürmek ve Kamusal Bilgi Alanının ağ tabanlı bilişim toplumunun teknolojik ortamında düzgün şekilde işlemeye devam edebilmesini sağlamak için gereklidir. Yapısal Açık Alan'a ilişkin genel ilkeler şunlardır:

1. **Kamusal Bilgi Alanı, genel düzendir, telif hakkı koruması istisnadır:** Telif hakları koruması yalnızca özgün ifade biçimlerine sağlandığı için, dünya genelinde herhangi bir zamanda üretilen verilerin, bilgilerin ve fikirlerin pek çoğu Kamusal Bilgi Alanı'na aittir. Telif hakkı koruması kapsamına girmeyen bilgilere ek olarak, Kamusal Bilgi Alanı, telif hakkı koruması biten eserler ile de her sene genişlemektedir. Telif hakkı koruması için aranan şartlar ve telif hakları korumasının sınırlı süresinin birleşik uygulaması, Kamusal Bilgi Alanının zenginliğine katkıda bulunarak, paylaşılan kültürümüze ve bilgimize erişimi sağlamaktadır.
2. **Telif hakkı koruması, yazarın fikri emeğinin korunması ve ödüllendirilmesi ile kültürün ve bilginin yayılmasında kamu çıkarının gözetilmesi arasında makul bir uzlaşmaya varılıncaya kadar geçerli olmalıdır.** Ne yazar açısından ne de halkın geneli açısından fazla uzun süreli telif hakkı korumasını makul gösterebilecek hiçbir (tarihsel, ekonomik, sosyal ya da başka herhangi bir) geçerli sav bulunmamaktadır. Yazarlar, fikri emeklerinin meyvesini almalı, ancak halk da, bu eserleri serbestçe kullanabilmekten uzun yıllar boyunca mahrum edilmemelidir.
3. **Kamusal Bilgi Alanında olan Kamusal Bilgi Alanında kalmalıdır.** Eserlerin teknik kopyaları üzerinde münhasır kontrol talep ederek veya bu tür eserlerin teknik kopyalarına erişimi kısıtlayan teknik koruma önlemleri kullanılarak Kamusal Bilgi Alanında yer alan eserler üzerinde tekrar münhasır kontrol kurulmamalıdır.

4. **Kamusal Bilgi Alanı'nda yer alan bir eserin sayısal kopyasının yasal kullanıcısı, bu tür eserleri serbestçe (yeniden) kullanma, kopyalama veya değiştirme hakkına sahip olmalıdır.** Bir eserin Kamusal Bilgi Alanında yer alıyor olması, o eserin halka açık olması gerektiği anlamına gelmez. Kamusal Bilgi Alanında yer alan fiziki eserlerin sahipleri, bu tür eserlere erişimi kısıtlama hakkına sahiptir. Ancak bir esere erişim hakkı verildikten sonra, bu tür eserlerin yeniden kullanılması, değiştirilmesi veya çoğaltılmasına ilişkin herhangi bir yasal kısıtlama olmaması gerekir.
5. **Kamusal Bilgi Alanındaki eserlere erişimi ve bu eserlerin yeniden kullanılmasını sınırlayan sözleşmeler ve teknik koruma önlemlerinin yaptırımı olmamalıdır.** Bir eserin Kamusal Bilgi Alanında olması, o eseri yeniden kullanma, değiştirme ve çoğaltma hakkını garanti altına alır. Buna adil ve dürüst kullanım ile istisnalar ve kısıtlamalardan doğan kullanıcı yetkileri de dahildir. Böylelikle, bu hakların sözleşmelerle veya teknik araçlarla kısıtlanmaması sağlanır..

Ayrıca, yukarıda tanımlanan gönüllü ortak alan ve kullanıcı yetkilerinin özünde aşağıdaki ilkeler yer alır:

1. **Telif haklarından gönüllü olarak feragat edilmesi ve telif haklarıyla korunan eserlerin paylaşılması, telif hakkı münhasiriyeti kapsamındaki yasal uygulamalardır.** Eserlerinin telif haklarıyla korunması hakkına sahip pek çok yazar, bu hakları bütünüyle kullanmayı tercih etmemekte veya bu haklardan tümüyle feragat etmek istemektedir. Bu tür eylemler gönüllü olduğu sürece, telif hakkı münhasiriyeti kapsamındaki yasal uygulamalardır ve bunlar, hiçbir kanun, tüzük ya da manevi haklar da dahil olmak üzere başka hiçbir işleyiş aracılığıyla engellenmemelidir.
2. **Telif hakları ve kamu çıkarı arasındaki temel dengenin etkinliğini sağlamak için adil ve dürüst kullanım ve telif istisnaları ve kısıtlamalar etkin bir şekilde sürdürülmelidir.** Bu işleyişler, mevcut telif hakları sistemi içerisinde nefes alacak bir alan oluşturan kullanıcı yetkilerini yaratır. Gerek teknolojik gerekse sosyal değişikliklerin söz konusu hızı göz önünde bulundurulduğunda, bu işleyişlerin temel sosyal kurumların işlerliğini ve özel ihtiyaçları olan insanların sosyal katılımını sağlayabilmeye devam edebilmeleri önemlidir. Bu nedenle adil ve dürüst kullanım ve telif haklarına getirilen istisnalar ve kısıtlamalar, doğası itibarıyla evrimsel olarak yorumlanmalı ve kamu çıkarına göre sürekli olarak uyarlanmalıdır.

Bu genel ilkelere ek olarak, Kamusal Bilgi Alanına ilişkin bir dizi başka konunun da derhal ele alınması gerekmektedir. Aşağıdaki öneriler, Kamusal Bilgi Alanını korumayı ve Kamusal Bilgi Alanı uygulamasının anlamlı bir şekilde sürdürülebilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu öneriler, telif hakları konusunun geneli için geçerli olmakla birlikte, özellikle eğitim, kültür, kültürel miras ve bilimsel araştırmalar alanına ilişkindir.

Genel Öneriler

1. **Telif hakkı koruma süresi kısaltılmalıdır.** Telif hakkı koruma süresinin aşırı uzun oluşu ve formalite eksikliği, paylaşılan bilgilere ve kültüre erişim için son derece zararlıdır. Üstelik, bu uygulama sonucunda ne yazarların kendi kontrolleri altında olan ne de Kamusal Bilgi Alanının bir parçası olabilen ve her iki şekilde de kullanılamayan "yetim eser" sayısı artar. Bu nedenle, yeni eserler için, telif hakkı korumasının süresi, daha makul bir süreye çekilmelidir.
2. **Telif hakkı korumasının kapsamı üzerinde yapılacak her değişikliğin**

Kamusal Bilgi Alanı üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulmalıdır (korunma altına alınabilecek konular-eserlere ilişkin yeni tanımlar veya münhasır hakların genişletilmesi de dahil olmak üzere). Telif hakkı korumasının kapsamında yapılacak herhangi bir değişiklik, halihazırda koruma altında olan eserleri de kapsayacak şekilde geriye dönük olarak uygulanmamalıdır. Telif hakkı, paylaşılan kültür ve bilgilerimizin Kamusal Bilgi Alanında yer alabilmesini sınırlı bir süre için engelleyen bir istisnadır. 20. Yüzyılda telif haklarının kapsamı, telif haklarını elinde tutan küçük bir sınıfın çıkarlarını gözetmek için kamu çıkarının pahasına önemli ölçüde genişletilmiştir. Bunun sonucunda, paylaşılan kültür ve bilgilerimizin büyük çoğunluğu, telif hakkı ve teknik kısıtlamaların arkasında hapsolmuştur. Bu durumun en azından daha da kötüleşmesine engel olunmalı ve gelecekte olumlu bir yaklaşımla iyileştirilmesine çalışılmalıdır.

3. **Bir eserin, yaratıldığı ülkede yapısal Kamusal Bilgi Alanına dahil edilmesi uygun görülürse, bu eserin dünyadaki diğer bütün ülkelerde de yapısal Kamusal Bilgi Alanının bir parçası olarak kabul edilmesi gerekir.** Bir ülkede bir eser, özgünlük koşulunu yerine getiremediği için ya da telif hakkı koruma süresi dolduğu için telif hakkı kapsamına girmiyorsa ve bu nedenle de telif hakkı korumasından yararlanamıyorsa, bu materyali yapısal Kamusal Bilgi Alanından çıkarabilmek amacıyla, başka bir ülkede aynı eser için telif hakkı koruması talep etmek (yazar da dahil olmak üzere) hiç kimse için mümkün olmamalıdır.
4. **Kamusal Bilgi Alanına ait eserlere el koymak için yapılan her hangi bir kötü niyetli veya yanıltıcı girişim yasalarla cezalandırılmalıdır.** Kamusal Bilgi Alanının bütünlüğünü korumak ve Kamusal Bilgi Alanına ait eserlerin kullanıcılarını, doğru olmayan, aldatıcı beyanlardan korumak için, Kamusal Bilgi Alanına ait eserler üzerinde münhasır hak talep etmek amacıyla gerçekleştirilen her türlü sahte ve yanıltıcı girişim, yasadışı ilan edilmelidir.
5. **Kamusal Bilgi Alanına ait eserler üzerinde yeniden münhasır hak sahibi olmak için başka hiçbir fikri mülkiyet hakkı kullanılmamalıdır.** Kamusal Bilgi Alanı, telif hakkı sisteminin iç dengesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu iç denge, telif hakkının haricinde kalan yönetmelikler aracılığıyla söz konusu eserler üzerinde münhasır bir hak iddia etmek veya hak sahibi olmak için yapılan girişimlerle bozulmamalıdır.
6. **“Yetim eserleri” ve artık ticari olarak elde edilemeyen basılı eserleri (örn, baskısı tükenmiş eserler gibi) toplum tarafından yeniden kullanılabilir hale getirmenin pratik ve etkili bir yolu olması gerekir.** Telif hakkı korumasının kapsamı ve süresinin genişletilmesi ve yabancı eserlere ilişkin formalitelerin yasaklanması, ne kendi yazarlarının kontrolü altında olabilen ne de Kamusal Bilgi Alanına dahil olabilen çok sayıda yetim eser yaratmıştır. Mevcut yasalar nedeni ile bu eserlerin, ne kendi yazarlarına ne de topluma bir yarar sağlayamadığı göz önünde bulundurulursa, bu eserlerin bir bütün olarak yeniden toplum tarafından verimli bir şekilde kullanılabilir hale getirilmesi gerekir.
7. **Kültürel mirastan sorumlu kurumlar, Kamusal Bilgi Alanı eserlerinin etkin bir şekilde etiketlenmesi ve korunması için özel bir sorumluluk üstlenmelidir.** Kâr amacı gütmeyen kültürel mirastan sorumlu kurumlar, yüzyıllardır paylaşılan bilgi ve kültürümüzü korumakla görevlendirilmişlerdir. Bu görevin bir parçası olarak, bu kurumlar, Kamusal Bilgi Alanına ait eserleri etiketleyerek, koruyarak ve ücretsiz olarak kullanılabilirliği için tüm topluma sunmalıdırlar.
8. **Eserlerin gönüllü paylaşımını veya Kamusal Bilgi Alanına dahil edilmesini engelleyen**

Eliminato: ¶

herhangi bir yasal engel olmamalıdır. Her iki seçenek de telif hakkı korumasının getirdiği münhasır hakların yasal uygulamaları olup, temel kültürel ürünlere ve bilgilere erişim sağlanması ve yazarların isteklerine saygı duyulması açılarından büyük önem taşımaktadır.

9. **Telif hakkıyla korunan eserlerin ticari amaçlı olmayan kişisel kullanımı mümkün kılınmalı ve bu amaçlı kullanım için yazara sağlanabilecek alternatif tazminat yöntemleri araştırılmalıdır.** Her ne kadar eserlerin ticari bir amaç gütmeyen, kişisel amaçlı kullanımı bireylerin kendi kişisel gelişimleri için gerekli olsa da, telif hakları içerisinde yeni kısıtlamalar ve istisnalar belirlenirken ya da geçmiş kısıtlamalar ve istisnalar değiştirilirken yazarların konumunu da göz önünde bulundurmak gereklidir.